

Πολιτισμική Γεωγραφία

Τμήμα Γεωγραφίας - Γ Εξάμηνο
Αβαγιάνου Αθηνά
Διάλεξη 5η

Πολιτισμικές προσεγγίσεις στη γεωγραφία

Βασικά σημεία της διάλεξης

Η Γερμανική σχολή

1

Η Γαλλική σχολή

2

Η Αμερικάνικη σχολή -
Berkley

3

Σύγχρονες προσεγγίσεις

4

An illustration of four diverse people (two men and two women) holding a large white banner. The background is dark blue with stylized elements: a blue sun with orange wavy rays in the top left, a rainbow and a yellow sun in the top right, and a white circle with blue and orange wavy lines in the bottom left. The banner contains the Greek text 'πολιτισμικές προσεγγίσεις στη γεωγραφία' in red. The people are wearing various colored clothing: a dark blue shirt, a yellow shirt, a blue shirt, and an orange shirt.

**πολιτισμικές
προσεγγίσεις στη
γεωγραφία**

Πολιτισμικές προσεγγίσεις στη γεωγραφία

τέλη 18ου αιώνα: η Γεωγραφία αναζητά απαντήσεις

«Πως η μοίρα των λαών συνδέεται με τον τόπο στον οποίο είναι εγκατεστημένοι;

Το περιβάλλον επηρεάζει τις ανθρώπινες συμπεριφορές;»

Πολιτισμικές προσεγγίσεις στη γεωγραφία

τέλη του 19ου αιώνα: κεντρική θέση οι σχέσεις κοινωνίας/ανθρώπου - περιβάλλοντος, αποφασιστική σημασία του πολιτιστικού πλαισίου - **εμφανίζεται ως επιστημονική γεωγραφική προσέγγιση** Jones (1956), Martin (1951)

Η γεωγραφία αναζητά ερμηνείες για τις ισχύουσες σχέσεις, μέσα στα πλαίσια του ιστορικού υποβάθρου και του πολιτιστικού περιγύρου της εξεταζόμενης κοινωνίας

η ματιά των γεωγράφων πάνω στα πολιτισμικά ζητήματα ή η πολιτισμική προσέγγιση των γεωγραφικών πραγματικοτήτων, μελετά τα πιστεύω, τις ιδεολογίες, τις πολιτισμικές πρακτικές και συνήθειες των ανθρώπινων πληθυσμών, αλλά αναζητά, κυρίως, τους δεσμούς που συνδέουν τις κοινωνίες με το περιβάλλον τους, τις ανθρώπινες ομάδες με το χώρο στον οποίο κατοικούν και δραστηριοποιούνται.

τρεις μεγάλες σχολές: Γερμανική, Γαλλική και την Αμερικανική ή Σχολή του Berkeley

Πολιτισμικές προσεγγίσεις στη γεωγραφία

1920-1950: πολλές προσπάθειες προσδιορισμού και επαναπροσδιορισμού της φύσης της γεωγραφίας

Ντετερμινισμός vs ποσιμπλισμός: για την ερμηνεία της σχέσης μεταξύ ανθρώπου και περιβάλλοντος

Έως τη δεκαετία 1950: κυριαρχούσε η τάση προς τη μια ή την άλλη σχολή

Ποσιμπλισμός αρχικά στη Γαλλία, ευρέως γνωστός και αποδεκτός στις ΗΠΑ και Βέλγιο

Πολλοί θεωρούσαν απαράδεκτα τα πολωτικά επιχειρήματα

Γενικευμένη ασάφεια του ορισμού της γεωγραφίας ως επιστήμης που εξετάζει τον “άνθρωπο και το περιβάλλον”

Πολιτισμικές προσεγγίσεις στη γεωγραφία

Ας θυμηθούμε

ντετερμινισμός: επίδραση του φυσικού περιβάλλοντος στις ανθρώπινες κοινωνίες, πως οι γεωγραφικές συνθήκες (π.χ. κλίμα, τοπογραφία) επηρεάζουν την πολιτισμική ανάπτυξη - η γεωγραφία και το περιβάλλον διαμορφώνουν τους πολιτισμούς

ποσιμπλισμός: η ανθρώπινη δράση και ο πολιτισμός καθορίζουν τελικά τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται οι δυνατότητες που προσφέρει το περιβάλλον, οι ανθρώπινες δραστηριότητες αφήνουν πολιτιστικά αποτυπώματα στο τοπίο, έννοια **πολιτιστικού τοπίου** (δημιουργείται από τον άνθρωπο που τροποποιεί το φυσικό περιβάλλον)

Πολιτισμικές προσεγγίσεις στη γεωγραφία

Μέσα από την **ποσιμπλιστική ερμηνεία** των σχέσεων του ανθρώπου με το περιβάλλον: 2 δρόμοι έρευνας (μεταξύ άλλων) στο πλαίσιο της Γεωγραφίας:

1) Μελέτης του τοπίου, 2) μελέτης της ανθρώπινης οικολογίας

1) “Το τοπίο θα έπρεπε να θεωρείται ο πυρήνας της γεωγραφίας”

Οι βασικές αρχές της γεωγραφίας αφορούν στην αλληλεπίδραση ανάμεσα στις ανθρώπινες δραστηριότητες και τα περιβαλλοντικά συστήματα [...] το τοπίο θα έπρεπε να θεωρείται η καλύτερη από τις διαθέσιμες απτές εκφράσεις της σχέσης αυτής

2) “Η γεωγραφία θα πρέπει να συγκεντρώσει το ενδιαφέρον στην προσαρμογή του ανθρώπου στο περιβάλλον του, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που οι βιολογία μελετά τη φυσική κατοικία φυτών και ζώων”

Το φυσικό περιβάλλον μπορεί να θεωρείται αντικείμενο μελέτης των γεωγράφων μόνο όπου και όταν αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της κατανόησης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων
Η γεωγραφία ως μελέτη της ανθρώπινης οικολογίας δεν αναπτύχθηκε ποτέ πλήρως -
οικοσύστημα (βιολογικές επιστήμες)

Η Σύγχρονη Πολιτισμική Γεωγραφία: νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις του χώρου

1950-1960: περιθωριοποίηση του ανθρώπινου υποκειμένου από το επίκεντρο της γεωγραφικής έρευνας (προσέγγιση λογικού θετικισμού, ποσοτικής επανάστασης)

Δεκαετία 1970: στροφή προς τις ανθρωπιστικές (humanistic) μεθοδολογίες προσέγγισης του χώρου, αποκατάσταση του ρόλου και της σημασίας της ανθρώπινης προσωπικότητας, υποκειμενικότητας και δημιουργικότητας στη γεωγραφική σκέψη

Δεκαετία 1980: περισσότερο ολοκληρωμένες και σύνθετες προσεγγίσεις αναζητά τους κοινωνικούς-πολιτικούς-οικονομικούς συσχετισμούς της κουλτούρας, χωρίς όμως να παραγκωνίζει το τοπίο από την ενασχόλησή της με το χώρο

διαφορετικά ερωτήματα προς το αντικείμενό της: Έρευνα στην έννοια και την αίσθηση του τόπου, το ανθρώπινο ενσυνείδητο, την ποιότητα ζωής, την καθημερινή ζωή, κ.α.

An illustration of four diverse people (two men and two women) holding a large white banner. The banner contains the text 'Γερμανική σχολή' in red. The background is dark blue with various colorful abstract shapes like wavy lines, a rainbow, and a sun. The people are stylized with flat colors and no facial features.

Γερμανική σχολή

Γερμανική Σχολή

Alexander von Humboldt (1769-1859) & Carl Ritter (1779-1859) φυσιοδίφες - γεωγράφοι

η ταξιδιωτική εμπειρία - ουσιώδη αξία στη διαδικασία παραγωγής της γεωγραφικής γνώσης
δυνατότητες που προσφέρει η **εικόνα στη γεωγραφική γνώση**
Πίνακες της Φύσης (1808): οικολογικό νόημα στα φυσικά τοπία

August Meitzen (1822-1910)

κάθε λαός είναι φορέας κουλτούρας, η αποτύπωση της οποίας στο τοπίο δεν αλλάζει στην πορεία του χρόνου ζητήματα εκμετάλλευσης της γης, των δομών του χώρου και των σχέσεων - πυκνότητα της δόμησης

Γερμανική Σχολή

Friedrich Ratzel (1844-1904)

εισαγάγει τους όρους Πολιτισμική Γεωγραφία (1876), Ανθρωπογεωγραφία (1891) και Πολιτική Γεωγραφία (1897) μελέτη της επίδρασης που ασκεί η φύση πάνω στις κοινωνίες

οι ανθρώπινες ομάδες εξαρτώνται από το περιβάλλον μέσα στο οποίο είναι εγκατεστημένες η γεωμορφολογία, το κλίμα, οι φυσικοί πόροι κτλ., συντελούν στην πρόοδο των ανθρώπινων κοινωνιών (**ντετερμινιστική εξήγηση**) το κράτος – «ζωντανός οργανισμός» – καθορίζει μαζί με το φυσικό περιβάλλον τις ανθρώπινες δραστηριότητες

ιεράρχηση ανθρώπινων ομάδων: λαοί χωρίς ιστορία στο χαμηλότερο επίπεδο - ανίκανοι να προστατευτούν από το περιβάλλον, να το μεταβάλλουν ή και να το ελέγξουν εξελιγμένοι αγρότες στο ψηλότερο επίπεδο - επηρεάζονται λιγότερο από το περιβάλλον, μπορούν να αποκτούν όσα δεν μπορούν να παράγουν μέσω του εμπορίου

Γερμανική Σχολή

Otto Schlüter (1872-1959)

εισάγει το **πολιτισμικό τοπίο** (Kulturlandschaft)

η ανθρώπινη γεωγραφία συνδέεται με τους τρόπους που οι άνθρωποι διαμορφώνουν το χώρο στον οποίο ζουν

κατοικία και οικισμοί

Ratzel: η γεωγραφική μελέτη της κουλτούρας συνδέεται με τα υλικά μέσα και τις νοητικές διαδικασίες με τις οποίες ο άνθρωπος ελέγχει το φυσικό χώρο

Schlüter: η γεωγραφική μελέτη της κουλτούρας είναι συνδεδεμένη με το αποτύπωμα των ανθρώπων στα τοπία

Eduard Hahn (1856-1928)

υλικές όψεις του πολιτισμού (χρήση εργαλείων και επίδρασή τους πάνω στο τοπίο)

διαδικασία εξημέρωσης των ζώων συνδέοντάς την με τη χρήση εθιμικών πρακτικών από τις ανθρώπινες ομάδες

Siegfried Passarge (1866-1958)

πολιτισμικά χαρακτηριστικά του τοπίου (**Landschaft, landscape**)

An illustration of four diverse people (two men and two women) standing behind a large white banner. The banner contains the Greek text 'Γαλλική σχολή' in red. The background is dark blue with stylized elements: a blue sun with orange wavy rays in the top left, a rainbow and a yellow sun in the top right, and a white circle with blue and orange wavy lines in the bottom left. There are also some brown spots in the bottom right.

Γαλλική σχολή

Γαλλική Σχολή

Η **ποσιμπιλιστική αντίληψη** ξεκινά από τη βάση ότι ο άνθρωπος είναι επικρατέστερος εταίρος στις σχέσεις ανθρώπου- περιβάλλοντος

Παρότι η φύση είναι σε θέση να επιβάλλει απόλυτους περιορισμούς (έρημοι, ζούγκλες), ο άνθρωπος έχει στη διάθεσή του πολυάριθμες δυνατότητες μέσα σε συγκεκριμένο περιβάλλον

Έμφαση στον άνθρωπο και την προσαρμογή του περιβάλλοντος στους σκοπούς του, παρά στον τρόπο με τον οποίο το φυσικό περιβάλλον ρυθμίζει ή κατευθύνει τις ανθρώπινες δραστηριότητες

Ο τρόπος με τον οποίο οι ανθρώπινες κοινωνίες αντιδρούν, απαντούν προσαρμόζονται στους πόρους που διαθέτει το περιβάλλον τους, επηρεάζεται από τον παραδοσιακό τρόπο ζωής τους (**genre de vie, way of living**)

Γαλλική Σχολή

Paul Vidal de la Blache (1845- 1918)

στοιχεία συνδεδεμένα με ένα συγκεκριμένο **τρόπο ζωής (genre de vie, way of living)**, ο οποίος ποικίλει από κοινωνία σε κοινωνία

ενσωματώνουν στους τρόπους ζωής τους τις αξίες που διαμορφώνονται μέσα στην κοινωνία - ο τρόπος ζωής αποκτά **κοινωνικές και ιδεολογικές διαστάσεις**

εμπεριέχει ένα σύνολο διαθέσεων, παραδόσεων, επιδιώξεων, θεσμών και τεχνολογίας μιας κοινωνίας - χαρακτηριστικών των ανθρώπινων κοινωνικών ομάδων που αποτελούν στοιχεία της κουλτούρας τους και τους επιτρέπουν να ζουν στο δεδομένο χώρο - τεχνικές κατάκτησης του χώρου που συντελούν στην τροποποίησή του

εξηγεί πώς οι άνθρωποι προσαρμόζονται στο περιβάλλον τους, αξιοποιούν τους πόρους που τους δίνει, αντιμετωπίζουν τις ελλείψεις και τα εμπόδια που αυτό θέτει

μετατόπιση από την υλική διάσταση της κουλτούρας στην κοινωνική και την άυλη

Γαλλική Σχολή

Paul Vidal de la Blache (1845- 1918)

Οι διαφορετικές ανθρώπινες ομάδες είναι σε θέση να αναπτύξουν τελείως διαφορετικά genres de vie μέσα στο ίδιο φυσικό περιβάλλον

Οι διαφορές αυτές προκαλέσει τη δημιουργία χαρακτηριστικών τοπίων και περιοχών πάνω στην επιφάνεια της γης

Κάθε περιοχή της γης αποτελεί ένα χώρο όπου συγκεντρώθηκαν με τεχνητό τρόπο πολλά ανόμοια όντα, τα οποία στη συνέχεια προσαρμόστηκαν στη συνύπαρξη

Στις σχέσεις με το περιβάλλον του, ο άνθρωπος είναι ταυτόχρονα τόσο το ενεργητικό όσο και το παθητικό στοιχείο, και δεν είναι εύκολο τις περισσότερες φορές να καθοριστεί σε ποιο βαθμό είναι το ένα ή το άλλο (αντίθετη άποψη από ντετερμινισμό)

κουλτούρα: το στοιχείο που παρεμβαίνει μεταξύ ανθρώπου και περιβάλλοντος, αυτό που εξανθρωπίζει το τοπίο

το περιβάλλον μπορεί να επηρεάσει την οργάνωση των ανθρώπινων κοινωνικών ομάδων αλλά και ο άνθρωπος μπορεί από την πλευρά του να επηρεάσει το περιβάλλον με τις αποφάσεις του

Γαλλική Σχολή

Lucien Febvre (1878-1956)

αρνείται τον περιβαλλοντικό ντετερμινισμό, αναγνωρίζει την ύπαρξη άλλων ερμηνευτικών παραγόντων πλην του περιβάλλοντος, που μπορούν να ερμηνεύσουν τα γεωγραφικά φαινόμενα (ιστορία, κουλτούρα)

πρωτοβουλία και κινητικότητα ανθρώπου, όχι παθητική στάση

Jean Brunhes (1869-1930)

Ανθρωπογεωγραφία (1909) - «δοκίμιο θετικής γεωγραφίας»: ανάλυση σε απτές, παρατηρήσιμες πραγματικότητες

απομάκρυνση υποκειμενικών πολιτισμικών πραγματικοτήτων (τοπίο) από την επιστημονική ανάλυση συνδέει την αναλυτική προσέγγιση του τρόπου ζωής, με την οργάνωση της παραγωγής, το νομικό καθεστώς της κατοχής της γης και της εδαφικής εκμετάλλευσης και με τον τρόπο αυτό κωδικοποιεί τους τρόπους ζωής μέσω των εποχικών μετακινήσεων και δραστηριοτήτων των ανθρώπων

γεωγραφική έρευνα - μελέτη της γεωγραφίας της ιστορίας - εθνογραφία

σύμπτυοια Γερμανικής - Γαλλικής Σχολής μετά το 1930

Ο ποσιμπιλισμός στη Βρετανία

H. J. Fleure (1877-1969)

Δεν θα έπρεπε η υποδιαίρεση του κόσμου σε περιοχές να στηρίζεται αποκλειστικά σε μια περιορισμένη κλίμακα φυσικών κριτηρίων (μορφολογία εδάφους, κλίμα, βλάστηση)

δεν πρέπει να θεωρούμε τον άνθρωπο ως δημιουργήμα των περιστάσεων που απλώς προσαρμόζει τον εαυτό του μέσα στο φυσικό περιβάλλον

Ρόλος της ανθρώπινης βούλησης και της ικανότητας που έχει ο άνθρωπος να επιφέρει τροποποιήσεις στο περιβάλλον του

Ο ποσιμπιλισμός στη Βρετανία

(α) Κατηγορία	(β) Φυσικός χαρακτήρας	(γ) Ανθρώπινες δραστηριότητες	(δ) Παραδείγματα
1 ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΕΙΝΑΣ	Υπερβολικό κρύο ή απομονωμένες έρημοι.	Κυνήγι και συλλογή φυτικών προϊόντων.	Αρκτικές περιοχές, έρημοι της Αυστραλίας και της Ν. Αφρικής.
2 ΑΝΘΥΓΙΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Ισημερινές βροχές. Tierra Caliente ¹ , νησιά με πολύ θερμό κλίμα.	Συλλογή φυτικών προϊόντων, κυνήγι και, μερικές φορές, περιορισμένη κηπουρική και γάρεμα.	Χώρες του Αμαζονίου, Tierra Caliente ¹ του Μεξικού, τμήματα της Γουϊνέας, κάμφοι της Μαδαγασκάρης, ανατολική ακτή της Αφρικής, τμήματα της περιοχής των μουσσούλων (στη Ν., ΝΑ. και Α. Ασία), μερικά νησιά του Ειρηνικού.
3 ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΕΡΑΟΥΣ	Κλίμα που χαρακτηρίζεται από επάρκεια και τακτική εναλλαγή θερών και ηλιοφάνειας. Τμήματα θερμών περιοχών σε μεγαλύτερο υψόμετρο, ορισμένες οάσεις.	Καλλιέργεια φρούτων, κηπουρική, καλλιέργεια ριζώδ, εμπόριο, πόλεις, αισθητική, μηχανικές εργασίες, όπως κατασκευή δρόμων, γεφυρών κλπ.	Τμήματα των ακτών της Μεσογείου, Καλιφόρνια, Κούβα, Καλιφόρνια, ΝΑ. περιοχές των ΗΠΑ, τμήματα της Χίλης και της Βραζιλίας, τμήματα της Α. ακτής της Αυστραλίας, της Νέας Ζηλανδίας, της Ινδίας, της Ινδονησίας, της Ινδοκίνας, της Κίνας και της Ιαπωνίας. Ορεινές περιοχές του Μεξικού, της Βραζιλίας, της Ουγκάντα, της Αθηνών, της Μαδαγασκάρης. Ορισμένες οάσεις βρίσκονται ενάμεσα σ' αυτήν και την επόμενη κατηγορία.
4 ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ	Εύκρατο κλίμα συνήθως, χωρίς πολύ μεγάλες διακυμάνσεις. Υγρασία στις περισσότερες εποχές.	Καλλιέργεια καλαμποκιού, κρέπη οργανωμένα με σκοπό την άμυνα, δικαιώματα ιδιοκτησίας. Έντονη δραστηριότητα για την αξιοποίηση των πόρων.	Γαλλία, νησιά της Βρετανίας, Γερμανία, Ν. Σκανδιναβία, κεντρικά τμήματα των πεδίων της Ρωσίας που δεν είναι πολύ υγρά, τμήματα των Βαλκανίων, Τρίνιδαδ, Ρωσία, Μανιτόουα, τμήματα της Ειθρίας, του Σουδάν, το μεγαλύτερο μέρος των ΗΠΑ, ανατολικά τμήματα της Κεντρικής Αυστραλίας, το μεγαλύτερο μέρος της Νέας Ζηλανδίας.

5 ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Εύκρατο κλίμα προς το παρόν, ύπαρξη κάποιων φυσικής πηγής βιομηχανικής ενέργειας. Ευκολίες επικοινωνίας.	Βιομηχανία, συνήθως πολύ εξειδικευμένη. Η γεωργία απαιτείται, αλλά μερικές φορές διατηρείται με ειδικές προστάσεις (Γερμανία). Εφευρέσεις και οργάνωση. Δημοσιονομία.	Τμήματα της Αγγλίας και των κεντρικών πεδίων της Σκοτίας, η περιφέρεια του Μπέλφαστ, Ν. Γαλλία και Βέλγιο, τμήματα της Γερμανίας (ιδιαίτερα στην περιοχή των καταρρακτών), της Βοημίας, της Πολωνίας και της Ρωσίας. Περιοχές της Σκανδιναβίας και των Άλπεων, χώρα στην υδροηλεκτρική ενέργεια. Ιαπωνία και τμήματα των ΗΠΑ και του Καναδά. Δυνατότητες στην Ινδία, Κίνα, Ν. Ζηλανδία κλπ.
6 ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕ ΜΟΝΙΜΕΣ ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ	Κουάδες σε μεγάλο υψόμετρο εύκρατων περιοχών. Οροπέδια με κρύους χειμάνες.	Καλλιέργεια σε μικρή κλίμακα και συγκέντρωση αποθεμάτων, εκτροφή ζώων με εποχιακή μετακίνηση, μετανάστευση των κατοίκων για χειρωνακτικές εργασίες και για κατάταξη στο Εμπορικό Ναυτικό.	Κουάδες των Άλπεων, Πυρηνία, όρη Τάιρα ² , τμήματα της Βαλκανικής χερσονήσου, Καύκασος, Αρμενία, ισπανική Μεσότ ³ , Κεντρικά Υψίπεδα, διάφορα τμήματα της Ουαλίας, της Σκοτίας, Σκανδιναβία, Αφγανιστάν, τμήματα του Σουδάν κλπ.
7 ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗΣ	Μεγάλες διακυμάνσεις της θερμοκρασίας, εποχιακές ξηρασίες.	Εκτροφή κοπαδιών ζώων και κυνήγι σε ορισμένα μέρη.	Εκτεταμένες περιοχές της Δυτικής και κεντρικής Ασίας, της Αφρικής, της Παταγονίας και των ΗΠΑ (ανατολικά από τα Βραχώδη Όρη).

ΣΧΗΜΑ 7: Οι ανθρώπινες περιοχές του Fleure (1919)

1. Tierra Caliente: Ισπανικός όρος που αναφέρεται στις τροπικές ακτές με υψόμετρο μικρότερο από 1000 μ. (και κυρίως στις ακτές του Μεξικού και άλλων χωρών της τροπικής Αμερικής) (Σ.τ.Μ.).
2. Tatra: Βουνό στην οροσειρά των Καρπαθίων (Σ.τ.Μ.).
3. Meseta: Ισπανικός όρος για το υψίπεδο. Η ισπανική Μεσέτα είναι το κεντρικό υψίπεδο της Ιβηρικής Χερσονήσου (Σ.τ.Μ.).

An illustration of four diverse people (two men and two women) standing behind a large white banner. The banner contains the text 'Η σχολή του Berkeley' in red. The background is dark blue with stylized elements: a blue sun with orange wavy rays in the top left, a rainbow and a yellow sun in the top right, and a white circle with blue and orange wavy lines in the bottom left. There are also some brown spots in the bottom right.

Η σχολή του Berkeley

Η Σχολή του Τοπίου (The Berkeley School of Geography)

προηγείται η σχολή του Middle West: αδιαφορία για τη μελέτη του τοπίου, τη σχέση μεταξύ κουλτούρας και χώρου - ταύτιση μεταξύ πολιτισμικής και ανθρώπινης γεωγραφίας

Σχολή του Berkeley

20ος αι.: απαρχές της Πολιτισμικής Γεωγραφίας ως προς το περιεχόμενο και την παραδοσιακή της προσέγγιση του χώρου

Διεπιστημονική ματιά - ανθρωπολόγοι, ιστορικοί, βοτανολόγοι, αγρονόμοι κτλ.

μετά το 1930: έντονο οικολογικό ενδιαφέρον - ισορροπία του ανθρώπου με τη φύση

εκμετάλλευση της φύσης από την αμερικανική κοινωνία της εποχής:

- παραδοσιακοί πολιτισμοί της ισπανόφωνης Αμερικής και γενικά της Αμερικής πριν την αποικιοκρατία
- σύγχρονες, βιομηχανοποιημένες κοινωνίες της Βόρειας Αμερικής - καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος διατάραξη της φυσικής ισορροπίας

Η Σχολή του Τοπίου (The Berkeley School of Geography)

Carl Ortwin Sauer (1889-1975), ιδρυτής της σχολής του Berkeley
τεράστια συμβολή στην Πολιτισμική Γεωγραφία
Εισάγει και αναδεικνύει το τοπίο ως μια από τις κεντρικές εννοιολογικές
μονάδες της γεωγραφικής επιστήμης

Μορφολογία του Τοπίου (The Morphology of Landscape, 1925):

“culture is the agent,
the natural area is the medium,
the cultural landscape is the result”

Η σχολή του Berkeley

δυναμικές σχέσεις ανθρώπου και περιβάλλοντος, τόσο στην αβιοτική όσο και στη βιοτική του διάσταση
Γεωγραφία: ό,τι μπορούμε να «διαβάσουμε» στην επιφάνεια της γης (σπίτια, δρόμοι, περιφράξεις, επέμβαση στα φυτά και στα ζώα), ερμηνεία σημαδιών που αφήνουν οι λαοί στην επιφάνεια της γης

πολιτισμικό τοπίο ως επέκταση της έννοιας της πολιτισμικής εστίας (cultural hearth): μέσο ανάγνωσης της επίδρασης των κοινωνιών μέσα και πάνω στο φυσικό τοπίο

σημαντική θέση στην έννοια της κουλτούρας: αρχικά υλικός χαρακτήρας (χωρικά απτές εκδηλώσεις) - καθυστερεί η εισαγωγή εννοιών άυλου χαρακτήρα (πχ. Φαντασιακές αναπαραστάσεις)

κουλτούρα (culture): ομαδική γνώση, παρότι επηρεάζεται από διάφορους ιστορικούς και κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες, συγκροτείται ως μια αυτόνομη οντότητα με δική της εσωτερική λογική και δυναμική (culturalism, κουλτουραλισμός), όπου αποκλείεται η επήρεια και παρέμβαση των ατόμων/ μελών της κοινωνικής ομάδας

Συνολικά

Γερμανική σχολή: υλικά μέσα (εργαλεία, τεχνικές) - τοπία όπως διαμορφώνονται από τον άνθρωπο, πολιτισμικά χαρακτηριστικά των κοινωνιών στη μορφολογία του τοπίου

Γαλλική σχολή: τρόποι ζωής - εργαλείο για την ερμηνεία της σχέσης του ανθρώπου με το τοπίο - κοινωνικές και ιδεολογικές παράμετροι της κουλτούρας

Αμερικανική σχολή: επίδραση των πολιτισμικών χαρακτηριστικών πάνω στα έμβια στοιχεία (ζώα και φυτά) του εξανθρωπισμένου περιβάλλοντος

An illustration of four diverse people (two men and two women) holding a large white banner. The background is dark blue with stylized elements: a sun in the top left, a rainbow and a yellow sun in the top right, and a white circle with wavy lines in the bottom left. The banner contains the title in red Greek text.

Η γεωγραφία του ΤΟΠΙΟΥ

Η Γεωγραφία του Τοπίου

Πολιτισμική Γεωγραφία \equiv Γεωγραφία του Τοπίου (μέχρι δεκαετία 1980)

το πολιτισμικό τοπίο διαμορφώνεται ως το αποτύπωμα της πολιτισμικής δράσης του ανθρώπου πάνω στο φυσικό περιβάλλον - έμφαση στις ιστορικές του καταβολές περιγραφή και στατική αποτύπωση των απτών υλικών πολιτισμικών στοιχείων του τοπίου στο χώρο της καθημερινής ζωής των κοινών ανθρώπων: παραδοσιακή αρχιτεκτονική, σχήματα αγροτικών καλλιεργειών, κλπ.

Τοπίο: ανθρωπογενή (και όχι φυσική) οντότητα, πολιτισμική

Αντιπαράθεση & σύνθεση στο χώρο: φυσικό-ανθρωπογενές επηρεάζεται από τον περιβαλλοντικό ντετερμινισμό (environmental determinism)

υπεροργανική (superorganic) θεώρηση της κουλτούρας: η κουλτούρα είναι σύστημα γνώσης πέρα και πάνω από την κατανεμημένη γνώση στα μεμονωμένα άτομα της ομάδας

Η σχολή του Berkeley

Το μοντέλο της έννοιας του πολιτιστικού τοπίου κατά Carl Sauer (1925)

Το πολιτισμικό τοπίο αλλάζει εξαιτίας των αλλοιώσεων που επιφέρει ο άνθρωπος στο τοπίο μέσα στο χρόνο. Αναφέρεται στο τοπίο ως τεκμήριο της ανθρώπινης ιστορίας που είναι συνδεδεμένη με τις ανθρώπινες αξίες και τον τόπο.

Παράγοντας factor	Χρόνος time	Μέσο medium	Είδη forms	Πολιτισμικό τοπίο cultural landscape
Κουλτούρα culture		Φυσικό τοπίο Natural landscape	Πληθυσμός, πυκνότητα, κινητικότητα στέγαση, σχεδιασμός, παραγωγή, επικοινωνία	

Πηγή : Samsudin P. Y., - Maliki N., Z. 2015, Preserving Cultural Landscape in Homestay Programme Towards Sustainable Tourism: Brief Critical Review Concept. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 170, p. 435.

An illustration on a dark blue background featuring four stylized human figures of diverse ethnicities and genders holding a large white banner. The banner contains the Greek text 'Μεθοδολογίες στην πολιτισμική γεωγραφία' in a bold, red, sans-serif font. The background is decorated with various colorful elements: a blue sun with orange wavy rays in the top left, a rainbow and a yellow sun in the top right, and a white circle with blue and orange wavy lines in the bottom left. There are also several brown circular shapes scattered in the bottom right corner.

**Μεθοδολογίες στην
πολιτισμική
γεωγραφία**

Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

I. Εμπειρισμός ή θετικισμός ή «λογικός» θετικισμός

ποσοτική επανάσταση στη Γεωγραφία (1950-1960), πηγή γνώσης η παρατήρηση (observation), αναζήτηση αιτίου - αποτελέσματος (cause - effect), αναζήτηση της «αντικειμενικότητας»

II. Στρουκτουραλιστικές & Φονξιοναλιστικές μέθοδοι - Δομισμός (structuralism) και Λειτουργισμός (functionalism)

τα αίτια των φαινομένων δεν είναι πάντα δυνατό να παρατηρηθούν, μπορεί να οφείλονται σε φανερές ή συγκαλυμμένες δομές (δομισμός) και εμφανείς ή υπόγειες λειτουργίες (λειτουργισμός), κάθε στοιχείο του πολιτισμού έχει ένα συγκεκριμένο καθήκον να επιτελέσει - μερίδιο στην οργανική ολότητα

III. Ουμανιστικές ή ανθρωπιστικές μέθοδοι (φαινομενολογία, ιδεαλισμός, εκλεκτικισμός, πραγματισμός, υπαρξισμός)

στροφή προς τις ανθρωπιστικές (humanistic) μεθοδολογίες προσέγγισης του χώρου (1970), ολότητα, πολυπλοκότητα και ασάφεια της ανθρώπινης εμπειρίας, ανθρώπινες αντιλήψεις, γνώμες, αξίες, συναισθήματα, προσωπικές ιστορίες, αναμνήσεις κτλ., *προσωπικές γεωγραφίες - personal geographies* (David Lowenthal): προσωπικοί τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι βιώνουν το περιβάλλον τους

Ιδεαλισμός & φαινομενολογία

Ιδεαλισμός (idealism) ή ιδεοκρατία

στοχασμός πάνω στον υλικό κόσμο (αντικείμενα, χάρτες, έργα τέχνης, τοπία), δημιουργία και σταθεροποίηση των κοινωνικών πρακτικών και σχέσεων που ορίζουν τις ανθρώπινες κοινωνίες
σχέση μεταξύ ανθρώπου και εξωτερικού κόσμου, ή συνείδησης και ύλης, παίρνοντας θέση υπέρ της συνείδησης και της νόησης

διαμάχη μεταξύ ιδεαλισμού και ρεαλισμού στις κοινωνικές επιστήμες: οργάνωση του κόσμου vs υλικές υποδομές

ο χώρος αποτελεί μια διάταξη μορφών και υλικών δομών, αλλά και πολύ διαφορετικών ιδανικοτήτων - η γεωγραφία είναι μια επιστήμη που αναγνωρίζει τη διαρκή σχέση υλικού περιβάλλοντος και ιδεών

Ιδεαλισμός & φαινομενολογία

Φαινομενολογία

σημασία του φαινομένου και πως η κατανόηση αυτή βοηθάει στην κατανόηση του εαυτού μας
ο άνθρωπος στο επίκεντρο, ανατρέπεται το διαχωρισμό μεταξύ γεωγραφικής επιστήμης και καθημερινής ζωής

ανάπτυξη της πολιτισμικής γεωγραφίας και της μελέτης του τοπίου

1. η (δι-)υποκειμενική γνώση: καθημερινή ζωή, εμπειρία, νόημα
2. διεργασίες απόδοσης νοήματος στο ανθρώπινο περιβάλλον μέσα από το στοχασμό, την κριτική λογική σκέψη, τη λογική αυτοανάλυση, υπερβαίνοντας, όσο είναι εφικτό, τις προσωπικές εμπειρίες
3. ανθρώπινο περιβάλλον - νοητικό κατασκεύασμα, αποτέλεσμα σκόπιμων ανθρώπινων ενεργειών (ποιες είναι αυτές, ποιο το νόημά τους, πως διαφέρουν από άνθρωπο σε άνθρωπο και από πολιτισμό σε πολιτισμό)

κριτική στις ουμανιστικές προσεγγίσεις: δύσκολη η ολοκληρωτική υπέρβαση των προσωπικών εμπειριών των ερευνητών, αποσκοπούν σε γενικότητες

Η Σύγχρονη Πολιτισμική Γεωγραφία: νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις του χώρου

1980: περισσότερο ολοκληρωμένες και σύνθετες προσεγγίσεις

αναζητά κοινωνικούς-πολιτικούς-οικονομικούς συσχετισμούς της κουλτούρας, χωρίς όμως να παραγκωνίζει το τοπίο από την ενασχόλησή της με το χώρο

έρευνα πάνω στην έννοια & αίσθηση του τόπου, το ανθρώπινο ενσυνείδητο, την ποιότητα ζωής, την καθημερινή ζωή, κ.α.

Η Νέα Πολιτισμική Γεωγραφία

πολιτισμική πολλαπλότητα (πολυπολιτισμικότητα) των κοινωνιών - νέα ερωτήματα προς το χώρο

*Ο κλάδος της Πολιτισμικής Γεωγραφίας περνάει σήμερα μια βαθιά αναμόρφωση
διάλογος και συγχρονισμός με υπόλοιπες κοινωνικές επιστήμες
επιρροή από τάσεις μεταμοντερνισμού και της παγκοσμιοποίησης*

εστιάζεται στους τρόπους με τους οποίους τα πολιτισμικά συστήματα παράγονται, αναπαράγονται και αναπαρίστανται μέσα από συγκεκριμένες κοινωνικο-οικονομικές ενασχολήσεις και πρακτικές σε καθορισμένα πλαίσια στο χωρο-χρόνο (π.χ. σχέσεις ισχύος στο χώρο)

...σύγχρονες τάσεις

- ανάπτυξη, επικοινωνία και ανταλλαγή κουλτούρας παγκοσμίως με την έκρηξη στις νέες επικοινωνιακές τεχνολογίες και τις τάσεις παγκοσμιοποίησης, σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής
- αυξανόμενη και εξελισσόμενη διεπιστημονικότητα της Πολιτισμικής Γεωγραφίας στη μελέτη και ανάλυση του χώρου
- αλληλοδανεισμός των προσεγγίσεων και μεταβλητών ανάλυσης και ερμηνείας των γεωγραφικών εννοιών και μεταξύ επιστημονικών περιοχών της γεωγραφίας
- νέες και διευρυνόμενες περιοχές έρευνας: γεωγραφίες της καθημερινής ζωής, γεωγραφίες κατανάλωσης αναψυχής, γεωγραφίες του σώματος, γεωγραφίες μεταμοντερνισμού, γεωγραφίες ομοφυλοφιλίας, γεωγραφίες της μουσικής/ χορού, κλπ